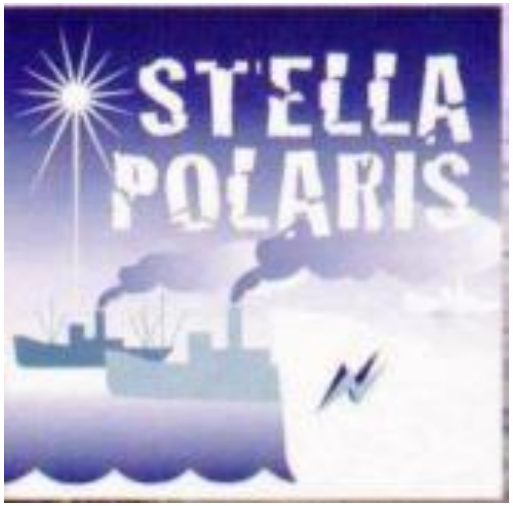

Operaatio Stella Polaris

Esitelmä Vaasan Rotaryklubissa
30.9.2025

Ilkka Virtanen

Operaation taustaa

- Keväästä 1944 alkaen ryhdyttiin sotilastiedustelun johdossa varautumaan Suomen joutumiseksi Neuvostoliiton miehittämäksi joko sodan jatkuessa tai aikanaan tulevan rauhan jälkeen.
- Kertynyt runsas aineisto henkilöstöineen heidän perheensä mukaan lukien tuli saada turvaan Ruotsiin.
- Aselepo 4.9.1944, rauhanehdot 14.9.1944, Moskovan rauha 19.9.2944.
- Epätietoisuus tulevaisuudesta jatkui rauhanehtojen tultua julki ja turvatoimien käynnistämien alkoi, 750 henkilön ja 350 tavaralaatikon kuljetus Ruotsiin käynnistyi 21.9.1944.

Operaation suunnittelu ja johto

Aladár Paasonen

Chef för underrättelse-tjänsten

Reino Hallamaa

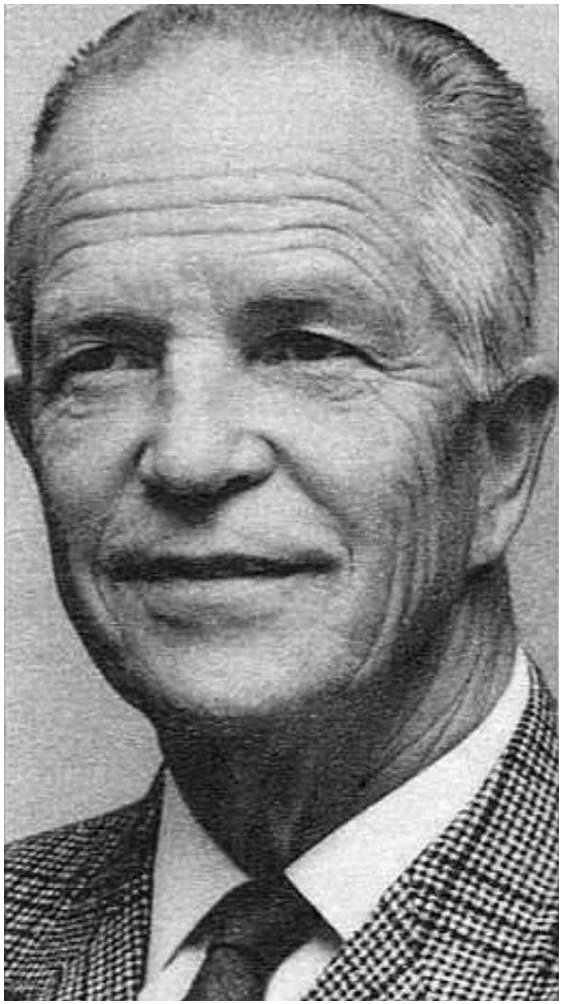
Chef för radiospaningen

Operaation käytännön johto

Erkki Pale

- Matemaatikko, vakuutusjohtaja
- Sota-aikana salakirjoitusasiantuntijana radiotiedustelussa Reino Hallamaan alaisuudessa.
- Johti käytännön toteutusta Stella Polariksessa, jolla radiotiedustelun henkilöt, laitteet ja tiedustelu-materiaali siirrettiin Ruotsiin.
- Toimi Ruotsiin lähteneen tiedustelijaryhmän johtajana.
- Neuvotteli tiedustelumateriaalin myynnin ruotsalaisille.
- Joutui elokuussa 1945 Punaisen Valpon turva-säilöön, mitään laitonta ei toiminnasta löytynyt, vapautettiin 20 kuukauden kuluttua ilman tuomiota.

(Luonut nykyisen henkilötunnusjärjestelmän)

Tapahtumat Närpiön Nämpnäsissä

Matkustajien saapuminen junalla sekä linja- ja kuorma-autoilla 22.-23.9.1944. Nämpnäsistä varattu majoitus- ja ateriapalveluita

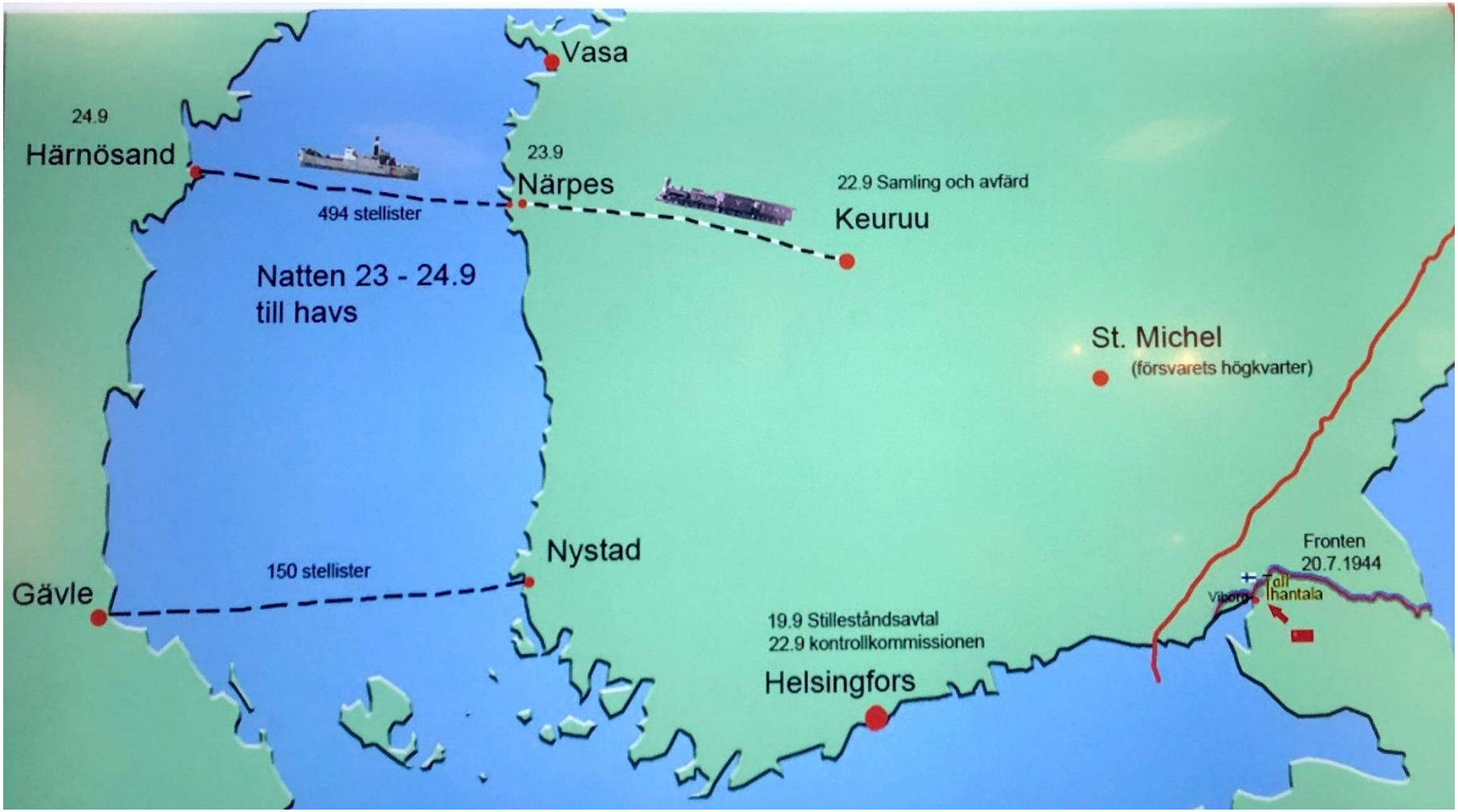

Österfjärdenin höyrylaivasatama

Reittikartta

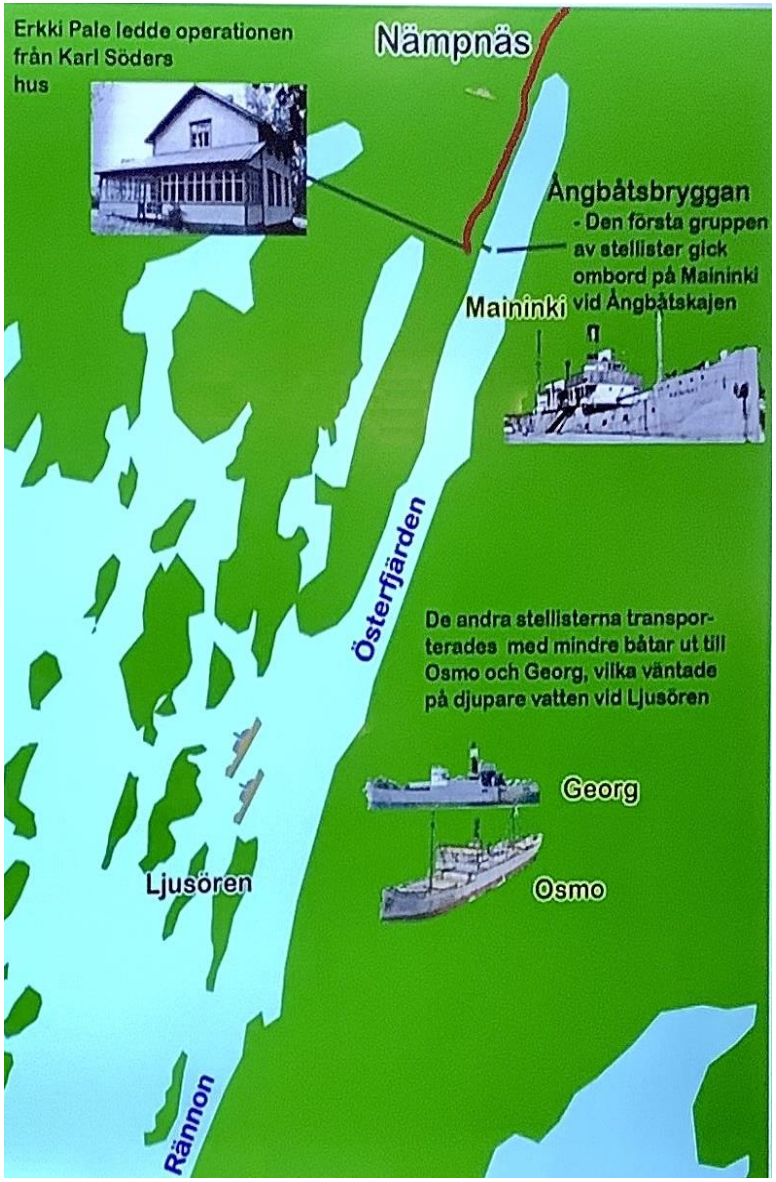
Laivamatkat Härnösandiin

22.9. s/s Maininki Österfjärdenistä,
Mukana tiedustelumateriaalia ja
10 matkustajaa

23.9. s/s Osmo rediltä Ljusörenistä,
240 matkustajaa ja tiedustelu-
materiaalia

24.9. s/s Georg rediltä Ljusörenistä,
240 matkustajaa ja tiedustelu-
materiaalia

Matkustajat ja materiaali Öster-
Fjärdrnistä laivoille paikallisten
Kalastajien toimesta.

Merenkurkun ylitysmatkalla

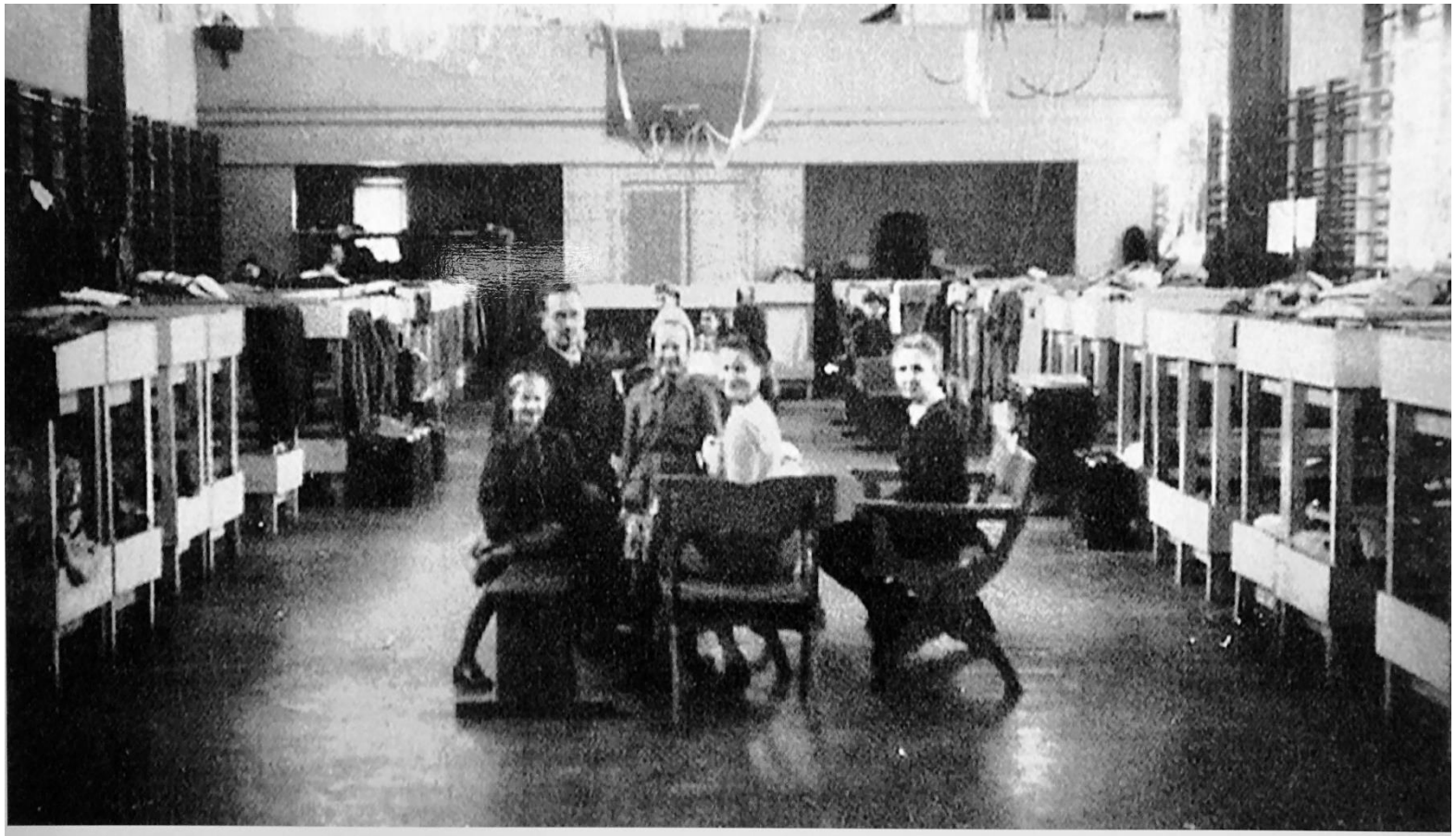

Merenkurkun ylitysmatkalla

Tilapäismajoitusta Härnösandilaisessa koulussa

Ruotsiin sotilaina saapunut tiedusteluhenkilöstö stellistit Internoitiin karanteeniin kahdeksi viikoksi, muita käsiteltiin pakolaisina. Siviilit voivat hakeutua heti töihin, joita olikin hyvin tarjolla. Vain harvat saivat tiedusteluun liittyviä tehtäviä.

Inkvartering i Härnösand.

Operaation purkaminen

- Operaation purku alkoi 18.10.1944.
- Tavoite tiedustelutoiminnan jatkumiseksi Ruotsista käsin ei toteutunut, Ruotsin tiukka puolueetomussasenne esteenä.
- Suomeen paluuseen halukkaat kuljetettiin maakuljetuksena kotiin Tornion kautta, monet jäivät töihin ja asumaan Ruotsiin.
- Osa kalustosta palautettiin Suomeen, Ruotsiin jäävä materiaali myytiin ruotsalaisille.
- Tiedusteluaineisto inventoitiin ja talletettiin mikrofilmeille. Aineisto on sittemmin pääosin hävinnyt.

******

- Stella Polarikselle pystytettiin kyläyhteisön toimesta 2001 muistokivi, joka sijaitsee matkustajien lähtöpaikalla Nämpnäsin Österfjärdenissä.
- Närpiön kotiseutuyhdistys avasi vuonna 2023 kaupungin keskustassa Stella Polaris -museon

Stella Polaris muistomerkki Nämpnäsissä

Sotilaspoika Klas Åkerholmin paluu 80 vuoden takaiselle tapahtumapaikalle

Stella Polaris, sotilaspoika ja polttoainetynnyri

